

Bijlage VWO
2014

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen (pilot)

Bronnenboekje

Opgave 1 Heeft het vrijwilligerswerk toekomst?

tekst 1

Problemen van collectieve actie en vrijwilligerswerk

Het werk van vrijwilligers en hun organisaties kan (...) worden gezien als particuliere actie voor een collectieve zaak. Daarbij gaat het niet
5 alleen om het risico op collectieve calamiteiten zoals overstromingen en epidemieën. Het gaat ook om het creëren van een leefbare omgeving met gemeenschapsvoorzieningen
10 zoals speeltuinen en buurthuizen. Verder betreft het samenwerking rond risico's van individuele rampspoed, zoals armoede en hulp-

behoevendheid. Vrijwilligerswerk is
15 echter maar een van de oplossingen voor dergelijke problemen van collectieve actie.

Informeel steun binnen hechte gemeenschappen of juist hulp vanuit
20 verstatelijkte voorzieningen vormen alternatieve oplossingen voor problemen waarbij een gezamenlijke aanpak aangewezen is en waarbij iedereen kan meeprofiteren van de op-
25 brengst. Het realiseren van collectieve actie is moeilijk (...).

bron: Civil society, Verkenningen van een perspectief op vrijwilligerswerk, Sociaal en Cultureel Planbureau, 1994

tekst 2

Vrijwilligers vaak protestant

Vrijwilligers zijn belangrijk voor de samenleving. Natuurlijk kunnen ze de rol van de professional niet overnemen en kun je niet te veel van hen vragen. Daarnaast zijn ze kieskeuriger geworden in de duur en de inhoud van het vrijwilligerswerk. Maar nog steeds doen vrijwilligers ontelbaar veel goede daden in Nederland. De vraag is of dit in de toekomst ook zo zal zijn. Kun je vrijwilligers kweken?

Recent onderzoek uit de Verenigde Staten suggereert dat scholen daarin een cruciale rol kunnen spelen. (...) Uit dit onderzoek blijkt dat het vooral protestantse scholen zijn die sterk zijn in het stimuleren van vrijwilligerswerk, ook nadat de leerlingen volwassen zijn geworden.

Op Amerikaanse scholen wordt van leerlingen verwacht dat zij vrijwilligerswerk doen. Maar nadat leerlingen het schoolsysteem hebben verlaten, neemt hun animo voor vrijwilligerswerk meestal af. Uit onderzoek van de sociologen Hill en Den Dulk blijkt dat dit niet geldt voor alle scholen. Er is een sterk verband tussen protestants onderwijs en vrijwilligerswerk: 83 procent van de leerlingen bleef ook in de jongvolwassenheid vrijwilligerswerk doen. Dat is veel meer dan de 55 procent afkomstig uit het katholiek onderwijs of de 48 procent uit het openbaar onderwijs.

(...)

Waarom zou het volgen van protestants onderwijs zo veel invloed hebben op het doen van vrijwilligers-

werk? Dat is nog steeds een raadsel. Misschien zijn ze beter georganiseerd. Wellicht leiden deze scholen hun leerlingen op een levenspad waarvan vrijwilligerswerk een natuurlijk onderdeel is. Of besteden ze meer aandacht aan reflectie? Want een andere studie suggereert dat reflectie op het goede leven ook van invloed is op het doen van vrijwilligerswerk.

In Engeland is hier een discussie over gevoerd. Als een school moeite heeft met het benoemen van gemeenschappelijke waarden, is het niet eenvoudig om leerlingen te motiveren tot vrijwilligerswerk uit naam van gedeelde idealen. Je moet ergens in geloven om er vol voor te gaan.

Wat betekent dit voor Nederland? De protestantse traditie is sterk in het ontwikkelen van maatschappelijk engagement en het stimuleren van reflectie op het leven. Deze tradities van protestants activisme en reflectie, die worden gevoed in hun kerken en scholen, dreigen verloren te gaan. Individuen kunnen nog wel geïnspireerd worden om het goede te doen, maar er is niet langer een gedeelde taal of gemeenschap die vrijwilligerswerk en bezinning stimuleert. Nederland is gelukkig nog steeds een high-trustsociety. Vrijwilligerswerk hangt samen met onderling vertrouwen. Hoe hoger het vertrouwen in een samenleving, hoe meer mensen bereid zijn om vrijwilligerswerk te doen. (...)

bron: Trouw van 9 maart 2013, door James Kennedy

tabel 1

Vrijwilligerswerk naar diverse achtergronden in 2007, afwijkingen van het bevolkingspercentage (in procentpunten)

	totaal 33%
man	+ 1
vrouw	- 1
autochtoon	+ 2
westers allochtoon	- 6
niet-westers allochtoon	-11

naar: Vrijwilligers in meervoud, Civil society en vrijwilligerswerk 5, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2009

Toelichting op tabel 1

In 2007 was 33% van de bevolking actief als vrijwilliger. In de tabel is per categorie respondenten de afwijking af te lezen ten opzichte van dit percentage. Mannen verrichten bijvoorbeeld iets vaker dan vrouwen vrijwilligerswerk, namelijk respectievelijk 34% (+1) en 32% (-1)

tabel 2

Vrijwilligers naar kerkelijke betrokkenheid¹⁾ in 2007 (in procenten van de bevolking van 16 jaar en ouder)

	regelmatig vrijwilligerswerk²⁾	enig vrijwilligerswerk³⁾
buitenkerkelijk	19	40
nominaal katholiek	29	49
kerks katholiek	34	60
nominaal protestant	27	47
kerks protestant	48	66
hele bevolking	25	45

noot 1 Kerkleden zijn 'nominaal' (gaan minder dan 1 keer per maand naar de kerk) en 'kerks' (gaan vaker).

noot 2 Verricht gemiddeld minstens een uur per week vrijwilligerswerk.

noot 3 Doet minder dan een keer per week vrijwilligerswerk.

naar: Vrijwilligers in meervoud, Civil society en vrijwilligerswerk 5, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2009

tabel 3

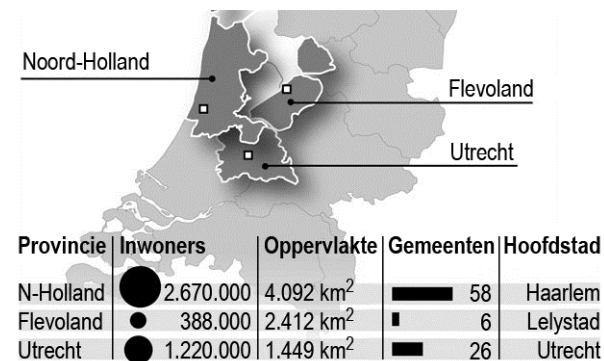
Waargenomen en geschatte aandelen van de kerkelijke gezindten in de bevolking (in procenten)

	waargenomen	geschat		
	2000	2007	2011	2015
geen	62	66	68	70
rooms-katholiek	17	14	13	11
protestant	12	9	7	6
moslim	5	6	7	7
overig	3	4	5	6
totaal	100	100	100	100

naar: Toekomstverkenning vrijwillige inzet 2015, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2007

Opgave 2 Identiteit in de polder

figuur 1 Het fuseren van de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland

tekst 3

Utrecht wijst plan voor megaprovincie ook af

Na Noord-Holland heeft ook de provincie Utrecht het plan voor een fusie van de provincie met Flevoland en Noord-Holland afgewezen.

bron: www.nrc.nl/nieuws van 2 mei 2013

tekst 4

Veel weerstand tegen de plannen van minister Plasterk

Minister Plasterk (PvdA, Binnenlandse Zaken) ging in maart 2013 in gesprek met burgers en maatschappelijke organisaties over een nieuw te vormen 'megaprovincie'. Utrecht, Flevoland en Noord-Holland moeten gezamenlijk deze nieuwe provincie gaan vormen met 4,3 miljoen inwoners (zie figuur 1). Doel: afslanken van de overheid en dus minder bureaucratie, politici en bestuurders. De nieuwe provincie levert een besparing op van 70 miljoen euro. De provincies zijn evenals veel politieke partijen tegen de fusieplannen

van de minister. Zo vreest de provincie Flevoland haar eigen identiteit kwijt te raken. De ChristenUnie wijst op het gevaar van een verdere verwijdering tussen burgers en bestuurders. GroenLinks en D66 vrezen dat een versnipperd en niet volledig uitgewerkt plan voor heel Nederland de provincies te weinig houvast geven. Plasterk zelf vond de term 'megaprovincie' niet juist, want erg mega wordt de nieuw te vormen provincie niet. De huidige provincie Zuid-Holland heeft nu ook al 3,4 miljoen inwoners.

naar: www.telegraaf.nl van 12 juni 2013 en www.volkskrant.nl van 24 juli 2013

tekst 5

Sentimenten uit de polder

Maagdelijke klei

(...) De provincie Flevoland vreest haar eigen identiteit kwijt te raken in het nieuwe bestuurlijke amalgaam (mengelmoes). Identiteit, is dat niet
5 iets wat moet groeien, het product van eeuwenoude tradities, een gedeeld verleden en een eigen taal? Flevoland werd bedacht op de teken-
10 tafel en werd opgetrokken uit maagdelijke klei. (...) Hoe kan zo'n piepjonge en heterogene prefab-samenleving een eigen identiteit koesteren?
(...)

Volgens Irene Stengs, als antropologe verbonden aan het Meertens
15 Instituut dat onderzoek doet naar volkscultuur, heeft Plasterk het onheil over zichzelf afgeroepen. "Als Plasterk zegt: 'De Flevolander bestaat niet', dan gaan mensen zich
20 juist Flevolander voelen. Mensen vragen zich af: als we opgaan in een groot landsdeel, wie zijn wij dan nog?"

Het antwoord daarop, een gedeeld
25 sentiment van verbondenheid met een plek, is volgens Stengs altijd een constructie. Een overtuigend verhaal waarmee een gebied zich onderscheidt. "Vaak wordt gedacht dat
30 identiteit iets authentieks moet zijn, iets ouds, iets wezenlijks. Maar of het echt is, doet er niet toe. Als mensen er maar in geloven. Als Flevolanders het idee hebben dat zij hun provincie
35 eigenhandig hebben opgebouwd en ze zien de klei en de akkers, dan worden ze bevestigd in die gedachte.

(...)

Feesten zijn een manier om de herinnering levend te houden. De
40 Noordoostpolder heeft sinds 1996 het Pieperfestival. (...) Het wordt gehouden op 9 september, de dag waarop de polder in 1952 officieel droogviel.
(...) Blijkbaar een geloofwaardige
45 traditie. Na drie jaar denken mensen: dit feest is er altijd al geweest en laat zien wie we zijn.

Wortels en uien

(...) Over de ontstaansgeschiedenis van de provincie schreef historica en
50 journaliste Eva Vriend het boek 'Het nieuwe land' (2013). Daarin beschrijft ze hoe geprobeerd werd van Flevoland 'de perfecte polder' te maken.
(...)

Om van het nieuwe land een spiegel
55 van de Nederlandse samenleving te maken werd gestreefd naar een evenredige vertegenwoordiging van zowel kerkelijke gezindte als herkomst. (...) Het zou een 'hutspot'
60 worden van Friezen, Brabanders, Groningers, Zeeuwen, Amsterdammers en Twentenaren. (...)

Maar heeft een halve eeuw pruttelen en stampen tot een gedeelde identiteit geleid? Vriend betwijfelt het. (...) Twee derde van de 400.000 Flevoland-
65 landers woont in Almere of Lelystad. Een gemeenschappelijke geschiedenis ontbreekt daardoor, terwijl dat
70 volgens Vriend de basis is voor een wij-gevoel. (...)

bron: Sociologie Magazine, nummer 2, 2013

Opgave 3 Een nieuwe klassenmaatschappij?

tekst 6

Gevaar: een nieuwe klassenmaatschappij

Hoger en lager opgeleiden hebben steeds minder contact met elkaar. Volgens TNS NIPO vindt 89 procent van de Nederlanders die verwijdering 5 problematisch. Hoogste tijd voor discussie over het gevaar van een nieuwe klassenmaatschappij.

De afgelopen decennia is sociale stijging in Nederland vanzelfsprekend 10 geworden.

(...)

Mensen zijn sociale stijging ook als vanzelfsprekend gaan ervaren. Zij stellen zich erop in en verwachten ook voor hun kinderen dat die vooruit 15 komen in het leven. Er is een belofte van stijging ontstaan.

(...).

Wij stellen twee kanttekeningen bij die open samenleving met sociale stijging. Ten eerste: hoewel sociale afkomst veel minder een rol speelt 20 dan vroeger, is zij nog steeds van invloed op het bereikte opleidingsniveau.

(...)

De kloof tussen lager en hoger opgeleiden wordt ook groter. In de praktijk 25 van alledag leven mensen met verschillende opleidingsniveaus steeds meer langs elkaar heen. (...)

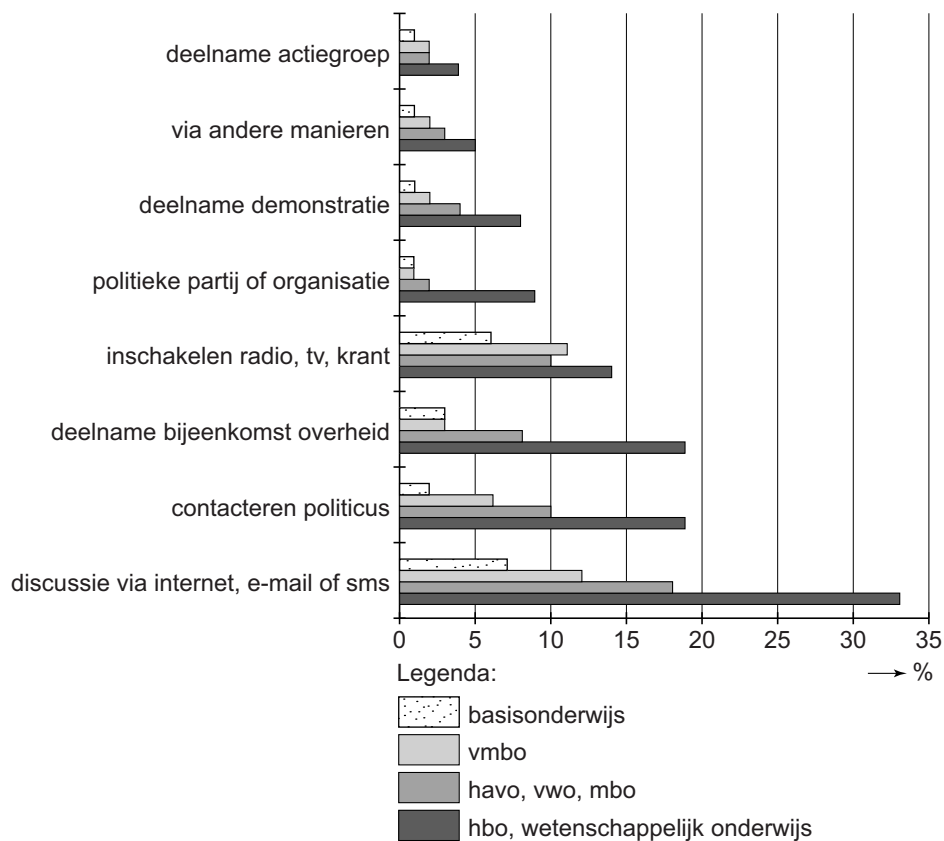
De oude klassenmaatschappij is 30 succesvol bestreden, maar gaandeweg creëren we een nieuwe klassenmaatschappij.

(...)

*bron: D. de Ruiter, L. van Vliet en J. Manshanden,
www.socialevraagstukken.nl, 27 april 2011*

figuur 2

Politieke activiteiten naar opleiding

naar: De Nederlandse samenleving 2010, Centraal Bureau voor de Statistiek, november 2010

Toelichting op figuur 2

De horizontale as van figuur 2 geeft het percentage Nederlanders met de hoogst behaalde opleiding die hebben meegedaan aan politieke activiteiten. Bijvoorbeeld: van mensen met alleen basisonderwijs heeft 7 procent meegedaan aan discussie via internet, e-mail of sms om de politiek te beïnvloeden.

Opgave 4 Conflict Noord-Korea en Zuid-Korea

figuur 3

kaart van Noord-Korea en Zuid-Korea

tekst 7

Profiel van Noord-Korea

Al tientallen jaren is Noord-Korea een van de meest gesloten samenlevingen ter wereld. Het is een van de weinige landen dat nog onder

5 communistisch bewind valt. Het heeft een van de grootste legers ter wereld en het militarisme is er onderdeel van het dagelijks leven.

De nucleaire ambities van Noord-
10 Korea hebben ervoor gezorgd dat het land meer dan ooit afgezonderd is van de rest van de wereld.

Het land ontstond in 1948 te midden van de chaos die heerste na de
15 Tweede Wereldoorlog. De geschiedenis wordt gedomineerd door de

Grote Leider, Kim Il-sung, die bijna een halve eeuw lang vorm gaf aan het politieke stelsel. Zo stichtte hij
20 onder andere de eenpartijstaat. Na de Koreaanse oorlog introduceerde Kim Il-sung in 1953 de persoonlijke filosofie van Juche, of zelfredzaamheid, die de leidende ideologie werd voor de ontwikkeling van
25 Noord-Korea. Kim-Il sung overleed in 1994, maar hij kreeg wel de titel Eeuwige President van de Republiek.

Politiek: een familiedynastie staat
30 aan het hoofd van een gesloten, communistisch regime dat geen afwijkende meningen tolereert. Dit

35 rigide systeem heeft geleid tot stag-
natie en tot een leiderschap die ge-
stoeld is op persoonlijkheidscultus.
De staat wordt ook beschuldigd van
systematische schendingen van de
mensenrechten. Een Amerikaanse
mensenrechten-organisatie heeft ge-
40 schat dat er tot 200.000 politieke
gevangenen in Noord-Korea zijn.

Economie: de door de staat geleide
economie is in verval geraakt door
natuurrampen, slechte planning en
45 een gebrek aan modernisering.
Het land is afhankelijk van buiten-
landse hulp om miljoenen mensen te
voeden.

Internationaal: De wapenstilstand
50 van 1953 bracht een einde aan het
gewapende conflict tussen Noord- en
Zuid-Korea, maar eigenlijk zijn de
twee Korea's nog steeds in oorlog.
De nucleaire ambities van Noord-
55 Korea hebben in de afgelopen de-
cennia de spanningen doen toene-
men.

(...)

In oktober 2006 zei Noord-Korea dat
het met succes een kernwapen had
60 getest. Dit veroorzaakte in de hele
regio paniek. Sindsdien zijn er inten-
sieve diplomatieke inspanningen
geweest om de nucleaire ambities
van Noord-Korea te beteugelen.
65 De spanningen tussen Noord- en
Zuid-Korea zijn sterk toegenomen
sinds Noord-Korea in december 2012
een raket lanceerde en in februari
2013 een derde kernproef hield. In
70 maart 2013 dreigde Noord-Korea met
een nucleaire aanval op de VS en
Zuid-Korea. Het land reageerde
daarmee op de sancties die de VN
hadden opgelegd vanwege de kern-
75 proef.

Er zijn wereldwijd grote zorgen over
de nucleaire ambities van de huidige
Noord-Koreaanse leider Kim Jong-
un, die in december 2011 aan de
80 macht kwam na de dood van zijn
vader Kim Jong-il.

naar: www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific, 2012

tekst 8

Machtsvertoon in Seoul om Noord-Korea af te schrikken

SEOUL. In de Zuid-Koreaanse hoofdstad Seoul is vandaag de grootste militaire parade in meer dan een decennium gehouden. De strijdkrachten toonden onder meer de Hyunmoo 3, een nieuwe raket van eigen makelij voor de lange afstand, die doelen in alle hoeken van Noord-Korea kan treffen.

10 President Park Geun-hye hield een toespraak waarin ze de ernst van de dreiging uit het buurland onderstreepte, evenals de noodzaak om over het vermogen te blijven beschikken zonedig zelf een aanval te kunnen uitvoeren op Noord-Korea.

(...)

„We moeten een krachtige defensie opbouwen tegen Noord-Korea tot het Noorden zijn nucleaire programma opgeeft en de juiste keuze maakt voor de bevolking van Noord-Korea en voor vrede op het Koreaanse schiereiland.”

(...)

Spanningen

25 In de eerste maanden van dit jaar laaiden de spanningen in de regio fel op, toen Noord-Korea een nieuwe kernproef hield en dreigde met een aanval op de Amerikaanse en de Zuid-Koreaanse troepen. (...).

bron: NRC Handelsblad van 2 oktober 2013

tekst 9

VS en Zuid-Korea wapenen zich tegen Noorden

Zuid-Korea en de Verenigde Staten hebben een nieuwe samenwerkingsstrategie om zich te wapenen tegen nucleaire dreiging van Noord-Korea. (...)

5 De nieuwe strategie is nodig, omdat er volgens de bondgenoten onder toenemende dreiging van Pyongyang

een verbeterde reactiesnelheid nodig zou zijn. “Onze zorg gaat specifiek uit naar nucleaire en ballistische raketprogramma’s en chemische wapens van Noord-Korea”, zei de Amerikaanse minister Chuck Hagel van Defensie.

bron: www.nu.nl/buitenland van 2 oktober 2013

tekst 10

Bereid je maar voor op een oorlog met Noord-Korea

- Noord-Korea blinkt uit in crisis-diplomatie die telkens tot het randje gaat. Hetzelfde geldt voor het beleid van Zuid-Korea en de VS. (...)
- 5 Dit beleid, dat dweept met het morele gelijk, steunt op vier vooronderstellingen.
- Noord-Korea is een affront voor de mens(elijk)heid, is daarom fundamenteel instabiel en zal instorten.
 - 10 – Druk van buiten (VS, EU, Zuid-Korea, Japan) bespoedigt dit proces.
 - Het Noord-Koreaanse volk wacht op regimewisseling.
 - 15 – Militaire interventie is legitiem en misschien noodzakelijk.
- Deze vier punten kunnen tot escalatie en oorlog leiden. Ze zijn ook aantoonbaar onjuist en vormen zo de slechtst mogelijke uitgangspunten voor omgang met Noord-Korea. (...)
- 20 Druk van buiten houdt het regime juist in het zadel. (...) In Noord-Korea is afkeer van het eigen regime niet inwisselbaar voor bewondering van het Westen. Interventie van de VS (of de VN) kan rekenen op extreme weerstand van de gewone Noord-Koreaan. Amerikaanse druk bevestigt
- 25 slechts dat de VS daadwerkelijk de vijand is. Regimewisseling die wordt
- gestimuleerd van buiten Korea is gedoemd te mislukken. Noord-Koreanen hebben hun eigen ideeën
- 35 over hoe hun staat eruit moet zien. (...)
- Wat kunnen we doen? Druk uitoefenen. Niet op Noord-Korea, maar op de VS. (...)
- Sancties werken ook averechts. De selectieve verontwaardiging van de VN ten opzichte van de Noord-Koreaanse kernproef moet niet resulteren in nog strengere beperkingen van de handel met Noord-Korea.
- 40 Economische toenadering is juist een van de weinige levenslijnen naar Pyongyang. (...) De eerste stap is Noord-Korea en zijn geschiedenis leren kennen. (...)
- 50 We moeten direct met Noord-Korea gaan communiceren. Niet via de VS en niet in het Engels, maar in het Koreaans. (...).
- Dus investeren in plaats van sanctioneren. (...) En niet nadenken over regimewisseling. Die verantwoordelijkheid ligt primair bij de Noord-Koreaanse bevolking zelf. (...)
- 55

naar: NRC Handelsblad van 8 maart 2013, door Remco Breuker, hoogleraar Koreastudies aan de Universiteit Leiden